

កំហុសដោយខ្សែក សំណង និង ការមិនទទួលខុសត្រូវក្នុង អំពើអនីត្យានុកូល

ដោយមេធាវី មាស បូរ៉ា*

១. សេចក្តីផ្តើម

ក្នុងពិភពលោកនេះ មានការបង្កកំហុសកើតមានឡើង ដែលកំហុសខ្លះកើតមានឡើង ដោយសារអំពើមួយរបស់បុគ្គលតែម្នាក់ឯង។ ខណៈពេលខ្លះ ផលវិបាកបង្កដោយទង្វើរបស់ មនុស្សជាច្រើន។ ដើម្បីដាក់ទោសបុគ្គលណាមួយ ក្នុងករណីខ្លះតម្រូវឲ្យមានការបង្ហាញពីចំណង ហេតុ និងផល (linkage between cause and effect)។¹⁶ អំពើមួយអាចចូលមកជ្រែកក្នុង ទំនាក់ទំនងរវាងអំពើមួយ និងផលវិបាករបស់វា ដែលធ្វើឲ្យមានសំណួរថា៖ តើទង្វើបង្កាក់នេះ ចូលរួមនាំឲ្យមានផលវិបាកដែរឬទេ? ហើយប្រសិនបើមែន តើម្ចាស់ទង្វើនឹងទទួលខុសត្រូវ និង ត្រូវសងក្នុងកម្រិតណា? អត្ថបទនេះ នឹងព្យាយាមបង្ហាញខ្លឹមសាររួមនៃប្រធានបទនេះ។

២. ខ្លឹមសារ

បុគ្គលម្នាក់ លើកដំបងវាយម្នាក់ទៀត នាំឲ្យបែកក្បាលចេញឈាម។ វាយជាអំពើ ដែលនាំឲ្យបែកក្បាលដែលជាផលវិបាកនៃអំពើ។ នេះមានតែទង្វើតែមួយគត់ និងងាយរកអ្នក ដែលទទួលខុសត្រូវ។

គ្រោះថ្នាក់ចរាចរមួយបានកើតឡើង នាំឲ្យបុគ្គលបើកបរម៉ូតូម្នាក់របួសធ្ងន់ធ្ងរ។ ឡាន សង្គ្រោះបន្ទាន់បានមកទទួល។ ដោយសារស្ទុះចរាចរផង ឡានដឹកអ្នករបួស មានភាពយឺតយ៉ាវ ក្នុងការទៅដល់មន្ទីរពេទ្យ។ ក្រោមការពិនិត្យរបស់ពេទ្យធម្មតាប្រចាំការ១៥នាទី ក្រោយមក អ្នករងរបួសបានស្លាប់។ ក្នុងករណីនេះ មានគ្រោះថ្នាក់ចរាចរ (ទង្វើដំបូង) តែមិនទាន់បង្កឲ្យ

* អ្នកនិពន្ធជាសមាជិកគណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល មជ្ឈត្តករពាណិជ្ជកម្ម និងសាស្ត្រាចារ្យច្បាប់។

¹⁶ David G. Owen, *the five elements of negligence*, 35 Hofstra Law Review, 2007, p.1673; see generally Paul J. Zwier, 'Cause in Fact' in *Tort Law-A Philosophical and Historical Examination*, 31 (4) DePaul Law Review, 1982.

ស្លាប់ទេ។ បន្ថែមពីលើនេះ មានទង្វើរបស់ឡានសង្គ្រោះបន្ទាន់ស្ទះចរាចរ និងទង្វើរបស់ពេទ្យ ដែលចូលរួមជាផ្នែកនាំឲ្យជនរងគ្រោះស្លាប់។ ទង្វើខាងក្រោយទាំងនេះ ជាទង្វើបង្អាក់ (intervening act) ដែលនាំមានការផ្តាច់ចំណងទង្វើគ្រោះថ្នាក់ចរាចរ និងការស្លាប់។

ក្នុងន័យនេះ មានទង្វើជាច្រើនបានចូលរួមនាំឲ្យមានផលវិបាក។ តំណាងជនរងគ្រោះ អាចប្តឹងអ្នកបង្ហូរហេតុទាំងអស់ ឲ្យពួកគេទទួលខុសត្រូវតាមចំណែកកំហុសនាំឲ្យមានការខូច ខាតតាមទង្វើរៀងៗខ្លួន។

១. បើការខូចខាតបានកើតឡើង ដោយសារអំពើរបស់បុគ្គលច្រើននាក់រួមគ្នា អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននីមួយៗ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត ដោយសាមគ្គី។ ២. ក្នុងករណីដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី១ ខាង លើនេះ ប្រសិនបើអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននីមួយៗបានបញ្ជាក់អំពីភាគនៃអំពើ ដែលខ្លួនបានបង្កឲ្យមានការខូចខាត ជននោះត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសង ការខូចខាតតាមសមាមាត្រ នៃភាគដែលខ្លួនបានបង្ក។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះ មិន ត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលទទួលស្គាល់ថា មានការសម គំនិត ឬមានទំនាក់ទំនងសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធក្នុងចំណោមអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើ បំពាន។ ៣. បើជនម្នាក់ក្នុងចំណោមអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលរួមបាន សងការខូចខាតទាំងអស់ ដោយចេញចំណាយរបស់ខ្លួន ជននោះអាចទាម ទារសំណងពីអ្នកផ្សេងទៀត ដែលប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលរួមនោះបាន តាមសមាមាត្រ នៃភាគដែលជនម្នាក់ៗបានបង្ក។¹⁷

សាលដីកាតុលាការកំពូលមុនឆ្នាំ ២០០៩ ក៏បានអះអាងបញ្ជាក់ពីចំណែកទទួលខុស ត្រូវក្នុងសំណង៖

១. យល់ឃើញថា ការដែលតុលាការ (ជាន់ទាប) សំរេចដាក់បន្ទុកតែទៅលើ ជនជាប់ចោទដោយពុំពិចារណាអំពីកំហុសឆ្គងរបស់ជនរងគ្រោះផងនោះ (អ្នកបើកម៉ូតូជាអនីតិជន បើកខុបលើសចំណុះ និងពុំមានប័ណ្ណបើកបរ).. ទង្វើនេះ ជាការរំលោភ ទៅនឹងមាត្រា ១០ និង មាត្រា ៣០ នៃច្បាប់ស្តីពី ចរាចរជើងគោក... ដូច្នោះជនរងគ្រោះក៏ត្រូវរួមចំណែកក្នុងការទទួលខុសត្រូវ

¹⁷ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៥៤។

អំពើព្យសនកម្មដែលបណ្តាលមកពីគ្រោះថ្នាក់ចរាចរនេះដែរ តាមមាត្រា ១៣២ នៃក្រឹត្យច្បាប់លេខ៣៨ ក្រច។ ២. យល់ឃើញថា...ជនជាប់ចោទ បើកបររថយន្តហុងដាអាគូរា ជ្រុលទៅបុកជនរងគ្រោះនោះ គឺបណ្តាលមកពី ជនជាប់ចោទខ្លះការត្រួតពិនិត្យកង់រថយន្ត របស់ខ្លួនបណ្តាលអោយផ្ទុះកង់ មុខទាញចង្កូតទៅបុកជនរងគ្រោះ។¹⁸

បទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់បានចែងឲ្យបុគ្គល (អ្នកប្រព្រឹត្ត) ទទួលខុសត្រូវ និងមេ ឬស្ថាប័ន របស់អ្នកប្រព្រឹត្ត អ្នកទទួលខុសត្រូវផងដែរ។ មាត្រា ៧៤៧ នៃក្រមនីតិវិធីប្តូរវេជ្ជប្រព័ន្ធ បានចែងឲ្យ និយោជកទទួលខុសត្រូវចំពោះទង្វើរបស់និយោជិក។¹⁹ និយោជកអាចជាបុគ្គល ឬជានីតិបុគ្គល (ក្រុមហ៊ុន)។²⁰ ចំណុចខាងក្រោយ បទប្បញ្ញត្តិដោយឡែកដែលមានអាចអនុវត្តចំពោះការ ទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គលឯកជន និងនីតិបុគ្គលសាធារណៈ (មានកម្រិត)។²¹

ជាការឆ្លើយតបនឹងបណ្តឹង ភាគីចុងចម្លើយនីមួយៗដើម្បីរឿងពីការទទួលខុសត្រូវអាច លើកយកការដោះសារ ដូចជាស្ថានភាពចាំបាច់ និងការការពារជាធម្មនុប្ប²² កម្រិតវិទ្យាសាស្ត្រ នៃបច្ចេកទេសដែលមាននៅពេលផលិត (ការទទួលខុសត្រូវចំពោះផលិតផលរបស់អ្នកផលិត វត្ថុ)²³ ការត្រួតពិនិត្យដោយត្រឹមត្រូវ (ការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក និងការទទួលខុសត្រូវ

¹⁸សាលដីកាតុលាការកំពូល សំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ សាលដីកាលេខ ២៩ ចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៩៨។
¹⁹ មាត្រា ៧៤៧ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១។
²⁰ មាត្រា ៧៤៨ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១។ សម្រាប់កំហុសផ្នែកពេទ្យ (medical malpractice) វាអាចនាំឲ្យមាន ការទទួលខុសត្រូវរបស់មន្ទីរពេទ្យ។
²¹ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៤៩។
²² ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៥៥។
²³ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ២០១០ មាត្រា ៧៥១។ ១. ក្នុងករណីដែលមានវិការៈនាំឲ្យមានគ្រោះថ្នាក់ មិនសមហេតុក្នុងចលនវត្ថុដែលត្រូវបានផលិត ហើយបានបណ្តាល ឲ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយវិការៈ នោះ ផលិតករនៃចលនវត្ថុនោះ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងនូវការខូចខាតនោះ។ ប៉ុន្តែបញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវ អនុវត្តឡើយចំពោះករណីដែលមិនអាចប្រមាណនូវវិការៈនោះ តាមកម្រិតវិទ្យាសាស្ត្រ នៃបច្ចេកទេស ដែលមាន នៅសម័យដែលផលិតនោះ។

ចំពោះសំណង់ដែលជាប់នឹងដី²⁴ ការទទួលយកគ្រោះថ្នាក់ពីសំណាក់ជនរងគ្រោះ²⁵ អសមត្ថភាពក្នុងការទទួលខុសត្រូវ។²⁶

មូលហេតុនាំឲ្យមិនមានការទទួលខុសត្រូវខាងលើ មានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី មូលហេតុមួយចំនួនទៀតអាចត្រូវបានលើកយកមកសំអាងមុនតុលាការ ដើម្បីដោះសារួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ។ អ្វីដែលសំខាន់ជាងគេ ចៅក្រមយកមកពិចារណា ឬ មិនយក ដោយឈរលើមូលហេតុថា មិនមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី គេគួរកត់សំគាល់ថា ក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជាមានប្រភពមកពីក្រមរដ្ឋប្បវេណីជប៉ុន ដែលចៅក្រមមួយចំនួននៅប្រទេសនេះ ហាក់ប្រកាន់នូវជំហរទូលាយស្រដៀងនឹងចៅក្រមប្រទេស Common Law ក្នុងការបកស្រាយច្បាប់។²⁷

សម្រាប់ទង្វើទីមួយ (គ្រោះថ្នាក់ចរាចរ) ប្រសិនបើបុរសនេះ វាធ្លាក់ចុះពីលើ ទោះបីជាមិនមានកត្តាបង្កាក់ ដូចជា ស្ទះចរាចរក្តីនាំឲ្យយឺតក្នុងការដឹកទៅមន្ទីរពេទ្យ ក៏អ្នកបុរសនឹងស្លាប់តាមធម្មតា (natural course of dying) អ្នកបង្កគ្រោះថ្នាក់ចរាចរនឹងទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់តែឯង។²⁸ តុលាការកំពូលកម្ពុជាក៏ធ្លាប់បានថ្លែងមូលហេតុនេះដែរ៖

²⁴ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧ មាត្រា ៧៤៧ និង ៧៥៣។ មាត្រា ៧៤៧ (២)៖ បុគ្គលដែលស្ថិតក្នុងឋានៈ ត្រូវត្រួតពិនិត្យនិយោជិតជំនួសនិយោជកត្រូវទទួលខុសត្រូវដូចគ្នានឹងនិយោជកដែរ។ ប៉ុន្តែបញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលបុគ្គលនោះបានត្រួតពិនិត្យដោយត្រឹមត្រូវ។ មាត្រា ៧៥៣ (១)៖ ក្នុងករណីដែលការសាងសង់សំណង់ដែលជាប់នឹងដី ឬការគ្រប់គ្រងសំណង់នោះមានវិការ៖ ហើយបានបណ្តាលឲ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដទៃ អ្នកគ្រប់គ្រងសំណង់ និងកម្មសិទ្ធិករនៃសំណង់នោះត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីក្នុងការសងការខូចខាតនោះ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលអ្នកគ្រប់គ្រងបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនបានគ្រប់គ្រងដោយត្រឹមត្រូវអ្នកគ្រប់គ្រងនោះ អាចរួចផុតពីការផុតពីការទទួលខុសត្រូវបាន។

²⁵ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៥៦។

²⁶ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៤៥។

²⁷ Craig P. Wagnild, *Civil Law Discovery in Japan: A Comparison of Japanese and U.S. Methods of Evidence Collection in Civil Litigation*, 3(1) Asian-Pacific Law & Policy Journal, 2002, p. 5. John O. Haley, *the Role of Courts in 'Making' Law in Japan: the Communitarian Conservatism of Japanese Judges*, Pacific Rim Law & Policy Journal Association, 2013, p.6.

²⁸ ឧទាហរណ៍ ការគាំងបេះដូង ជាការបង្កឲ្យស្លាប់តាមសភាពធម្មតា (heart failure would be listed as having died from natural causes)។

យល់ឃើញថា ការដែលសាលាឧទ្ធរណ៍ ក៏ដូចអយ្យការអមតុលាការខេត្ត... ដែរ ដែលតម្កល់រឿងមរណៈភាពនៃកុមារទាំងពីរនាក់នេះ ពុំចាត់ការនោះ គឺ ជាការពុំត្រឹមត្រូវទេ ពីព្រោះថា ពុំមានភស្តុតាងណាមួយបញ្ជាក់ថា មរណៈភាពនៃកុមារទាំងពីរជាមរណៈភាពតាមសភាវៈនៃអ្នកជំងឺ ឬ បណ្តាលមកពី ការធ្វេសប្រហែសជាបទអាជ្ញារបស់អ្នកព្យាបាល ឬអាណាព្យាបាលឡើយ។²⁹

យុត្តិសាស្ត្រខ្លះបានយោងដល់ ភាពជិតនៃអំពើចំពោះផលវិបាក(proximate cause³⁰) ដើម្បីកំណត់ថា អ្នកណាជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ និងទទួលខុសត្រូវកម្រិតណា។ គ្រោះថ្នាក់ចរាចរ បង្កឲ្យមនុស្សរងរបួសធ្ងន់ធ្ងរអាចបណ្តាលឲ្យស្លាប់ ប្រសិនបើមិនទទួលបានការសង្គ្រោះបន្ទាន់ ជាហេតុបង្កក្នុងប្រភេទនេះ។ ការអះអាងថា ជនរងគ្រោះស្លាប់តាមធម្មតា ឬមិនមែន វាផ្អែក តាមឯកសារបញ្ជាក់របស់អ្នកជំនាញវិជ្ជាជីវៈពេទ្យ។

តំណាងជនរងគ្រោះអាចប្តឹងប្រឆាំងនឹងមន្ទីរពេទ្យ ដោយអះអាងថា ជនរងគ្រោះមិន ទាន់ស្លាប់ទេ ហើយក៏នឹងមិនស្លាប់ដែរ ប្រសិនបើនាពេលមកដល់មន្ទីរពេទ្យភ្លាម គាត់ទទួល បានការសង្គ្រោះបន្ទាន់ពីវេជ្ជបណ្ឌិតជំនាញ។ មេធាវីរបស់មន្ទីរពេទ្យ ឬតំណាង អាចអះអាងថា ក្នុងករណីដូចគ្នានេះ និងស្ថានភាពនៃរបួសដូចគ្នា តាមទិន្នន័យ ឬបទពិសោធន៍ដ៏ច្រើនកន្លង មកជនរងគ្រោះក៏នៅតែស្លាប់ដែរ ទោះបីក្រោយពីទទួលបាននូវការសង្គ្រោះពីវេជ្ជបណ្ឌិត ជំនាញភ្លាមៗក្តី។ វាក៏អាចមានការលើកឡើងនូវទ្រឹស្តីនៃការស្លាប់តាមធម្មតាដែរ។ នេះជាបញ្ហា ពាក់ព័ន្ធនឹងភស្តុតាង និងកម្រិតភស្តុតាងដែលត្រូវបង្ហាញដើម្បីឲ្យចៅក្រមជឿបាន។

សម្រាប់ឡានសង្គ្រោះបន្ទាន់ ឬការស្ទុះចរាចរ អំណះអំណាងស្រដៀងគ្នា ដើម្បីនាំឲ្យ រួចពីការទទួលខុសត្រូវ ក៏អាចត្រូវបានលើកយកមកបញ្ជាក់ផងដែរ។ គេអាចអះអាងថា អ្នករង របួស រងរបួសធ្ងន់ធ្ងរពេក។ បន្ថែមពីលើនេះ ចុងចម្លើយក៏អាចលើកថា កត្តាបង្កាក់ដែលចោទ ឡើង មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងផលវិបាកនៃអំពើទេ។ ជាចុងក្រោយ កំហុសរបស់ជនរងគ្រោះ ក៏នឹង ជាកត្តាមួយចូលរួមផងដែរ ក្នុងការសម្រេចថា អ្នកណាទទួលខុសត្រូវ និងទទួលខុសត្រូវកម្រិត ណា ដូចខ្លឹមសារដកស្រង់ខាងលើបានបង្ហាញ។

²⁹ សាលដីកាតុលាការកំពូលលេខ ៨១ ចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៥។
³⁰ Leon Green, *Contributory Negligence and Proximate Cause*, 1927, Faculty Scholarship Series. Paper 4457, http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/4457, p. 11.

៣. សង្ខេប

ទាំងទ្រឹស្តី និងច្បាប់បានចែងរួចហើយអំពីភាគនៃសំណង ចំពោះចំណែកខុសឆ្គងរបស់ បុគ្គលណាមួយដែលចូលរួមខុស នាំឲ្យមានការខូចខាតដល់ជនរងគ្រោះ។ កំហុសរបស់ជនរង គ្រោះ ក៏នឹងត្រូវបានយកមកពិចារណាផងដែរ។ មានវិធានចំនួន២ ដែលគួរចងចាំ៖ ទី១. ផល វិបាកជាធម្មតាកើតឡើង ដោយសារអំពើដំបូងនៃអ្នកបង្កហេតុដំបូងដែលកត្តាបង្កាក់ ឬ អន្តរាគមន៍មិនមែនជាកត្តាចម្បងទេ នាំឲ្យមានផលវិបាក និងទី២. អំពើបង្កាក់ត្រូវតែមានភាព ពាក់ព័ន្ធច្រើបនាំឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវ។